

IVICA VIGATO

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Obala kralja P. Krešimira IV, 2, HR – 23000 Zadar

DRUŠTVENO-POVIJESNA UVJETOVANOST UPORABE FRAZEMA U GLAGOLJSKIM OPORUKAMA SA ZAPADNIH OTOKA ZADARSKE SKUPINE

U radu se istražuju frazemi pronađeni u glagoljskim oporukama sa zapadnih otoka zadarske skupine iz 17. i 18. stoljeća. Iako frazem kao skup riječi dobiva novo značenje, leksička značenjska sastavnica ne odlazi u nepovrat, već ostaje semantički talog, tj. frazemska pozadinska slika koja motivira frazeološko značenje. Grupirajući frazeme u koncepte, autor želi proniknuti u oporučiteljevo znanje o svijetu i u njegovu konceptualnu strukturu kako bi pokazao kulturno-povijesni aspekt života na sjevernodalmatinskim otocima toga razdoblja.

KLJUČNE RIJEČI: *sjevernodalmatinski otoci, glagoljske oporuke, frazemi, konceptualna klasifikacija, kulturno-povijesni aspekt.*

Oporuka je pravni akt kojim se reguliraju imovinsko-pravni odnosi među nasljednicima nakon oporučiteljeve smrti, i zato po svojoj naravi pripada administrativnom funkcionalnom stilu.¹

U ovom radu pronalazimo frazeme u glagoljskim oporukama nastalim na zapadnim otocima zadarskoga arhipelaga u 17. i 18. stoljeću.² Budući da su oporuke pisali popovi glagoljaši u narativnoj formi i da su zapisivali ono što je oporučitelj govorio, to će nam omogućiti da naznačimo i kulturološke aspekte pronađenih frazema. Naime, što će i kako će oporučitelj pri kraju svoga životnoga puta kazati, koji će leksik koristiti, koju će frazu upotrijebiti, odraz je njegova mentalnog procesiranja onoga što ga okružuje. A upravo je frazeologija razina u jeziku na kojoj se vjerojatno na najočitiji način metaforičkim procesom značenja

¹ Josip Silić za taj stil pretpostavlja sljedeće karakteristike: jednostavnost, jasnoću, točnost, potpunost, ujednačenost, eksplicitnost (potpunu iskazanost) kratkoću, određenost, terminologičnost (pojmovnost), stilsku neobilježnost i klišeiziranost (ukalupljenost), (v. Silić 2005., str. 378-380).

² Bitna je osobitost frazema što su pojedine sastavnice izgubile samostalno leksičko značenje i cijeli je skup zadobio novo, preneseno, često i afektivno značenje (v. Turk 1994: 37). Frazemi su nastali zbog potrebe za kraćenjem iskaza, a upotrebljavaju se kada se želi iskazati tipske situacije, značajke, obilježja, ponašanja.

stvara jezična slika svijeta (Hrnjak 2009: 197). Zato će nam frazemi pronađeni u oporukama biti dragocjeni kamenčići u slaganju mozaika kulturne prošlosti života na zadarskim otocima.³

Oporuke iz kojih preuzimamo frazeme zapisane su na udaljenijim otocima zadarske skupine: Molatu, Istu, Olibu i Silbi tijekom 17. i 18. stoljeća. Riječ je o otocima koji po crkvenoj administrativnoj podjeli spadaju u tzv. Silbanski dekanat Zadarske nadbiskupije, a onda su, kao i danas, gravitirali prema gradu Zadru.

Oporuke su preuzete su iz Državnoga arhiva u Zadru uvezane u sedam svezaka pod nazivom *Oporuke deponirane u kancelarije zadarskih knezova* ili *Testamenti presentati nella Cancellaria dei conti di Zara*.⁴ Uvrstili smo i jednu oporuku pronađenu u glagoljskoj matičnoj knjizi otoka Oliba. U tablici koja slijedi označene su oporuke koje ćemo istraživati. U prvom stupcu oznaka je mjesta gdje je oporuka pohranjena. Listovi su označeni te se brojke odnose na redni broj lista, a broj nakon kose crte označava svezak. Slijedi stupac s godinom nastanka oporuke, stupac s imenom i prezimenom oporučitelja te stupac s imenom i prezimenom pisara. U zadnjem stupcu kraticom je označeno kojem otoku pripada pojedina oporuka.⁵

Smještaj	Godina	Oporučitelj	Pisar	M
OMK 151 ⁶	*1592. ⁷	?	Klara Margaritičina	O
95/1	1642.	Šimun pok. Ivana Matulova	Mikula Dragovčić	M
136/1	1642.	dom Lovrinac Rasulić	Šimun Boldunić	O
202/1	1654.	Anica Perinova	Pave Sikirić	O
287/1	1653.	don Ivan Mandić	Ivan Mandić	M
304/1	1648.	<i>Franić Furtunić</i>	Žuraj Lorencin	S
306/1	1658.	Ėadeij Remić	Pave Sikirić	O
337/1	1651.	Ėelena Remića	Pave Sikirić	O
360/1	1659.	Ėivan Remića	Pave Sikirić	O
375/1	1659.	<i>Matij Grandić</i>	Franić Furtinić	S
136/2	1711.	Ėurai Mračić	Šimun Šibuda	M
376/2	1746.	Ėivan Petrošić	Šimun Saplić	M
440/2	1739.	don Ėivan Źintiličić	Ėurai Šibuda	M
680/3	1765.	Ėjela BorĖnin	Ivan Petričević	O
683/3	1765.	Ėelena žena po(koino)ga Stipana KaĖine	Ivan Petričević	O

³ Stanovnici spomenutih otoka, tj. Iščani, Molaćani, Olibljani i Silbenjani bili su koloni svojih gospodara, kao i većina stanovništva na našoj obali. Kolonat je poseban oblik kmetstva, a kolon je kao slobodan nasljedni zastupnik (posjednik) bio jedino obvezan davati vlasniku ili glavnom zastupniku otoka određenu naturalnu rentu u visini od ¼ proizvoda. (v. Starešina 1973: 323).

⁴ Vladislav Cvitanović donosi popis glagoljskih oporuka iz I. i II. sveska. (v. Cvitanović 1960: 210-237). U ovom radu istražujemo glagoljske oporuke iz svih svezaka, I. –VII. koji obuhvaćaju godine 1318. – 1797.

⁵ I = Ist, M = Molat, O = Olib i S = Silba.

⁶ Matica krštenih mjesta Oliba 1565-1650 čuva se u Državnom Arhivu u Zadru, inventarski broj 668, (matica je objavljena, v. Kero 2011).

⁷ Godina u oporuci nije naznačena. Zapis koji prethodi i slijedi nakon oporuke napisan je 1598. godine.

⁸ Pisar nije zabilježen, ali po načinu pisanja mogao bi biti Šimun Polanić.

85/4	1792.	Šimun Goidanić	Mato Babaiko	I
116/4	1773.	don Mikula Španić	Šime Bartulić	M
243/4	1771.	don Stipan Telešmanić	Živan Skoranić	O
243/4, 264/4 ⁹	1772.	don Stipan Telešmanić	Žive Petričević	O
351/4	1775.	Živan Mračić	Šime Bartulić	M
458/4	1774.	Želena žena kapitana Ive Mračića	Šime Bartulić	M
344- 347/5 ¹⁰	1779.	Žive Sitipičević	Žive Stipčević	O
487/5	1784.	Šimun Marčević rečeni Batignev	Dume Buačić	M
174/6	1776.	Ivan Petrošić	Martin Maletić	M
234/6	1770.	Šimun Gojdanić rečeni Počina	Matij Gojdanić	I

Kao što je razvidno iz tablice, 10 je oporuka iz Molata, 12 iz Oliba, 2 iz Ista te 2 iz Silbe, dakle ukupno 26 oporuka. Sve su pisane kurzivnom glagoljicom, što znači da ćemo navode iz oporuka transliterirati.¹¹ Jat bilježimo grafemom *ê*¹², đerv grafemom *ǰ*, jus podcrtanim grafemima *ju*.

KONCEPCIJA OPORUKE

Oporuke su pisane po ustaljenoj shemi. Prvi dio oporuke počinje zazivanjem Isusa i Djevice Marije. Slijedi ime oporučitelja s frazom kako se nada smrti jer je nemoćan, ali da je u dobroj pameti jer je to bitno za vjerodostojnost oporuke. Opravdanje za pisanje oporuke oporučitelj daje napomenom da će narediti ono što će biti dobro za njegovu dušu i za njegove pokojnike. Nakon preporuke bogu i zemlji, određenja mjesta gdje će se pokopati, slijedi sam tekst oporuke, tj. kome što oporučitelj ostavlja. Ponavlja riječi *pušćan* i na neki način odgovara članku pravnoga dokumenta. Koliko puta će biti ponovljena riječ *pušćan*, ovisi o tome koliko ima nasljednika. Pri kraju se navodi koga oporučitelj čini prokuratorom, odnosno, koji su svjedoci oporuke (Vigato 2012: 204-209).

Iako ćemo se prvenstveno baviti društveno-povijesnim aspektom frazema, istaknut ćemo u kratkim crtama što se može iščitati iz sadržaja oporuka.¹³ Zanimat će nas kome oporučitelji ostavljaju svoju pokretnu i nepokretnu imovinu. Većinu svoje imovine ostavljaju sinovima što nije nikakvo iznenađenje s obzirom na patrijarhalni način života otočana 17. i 18. st. Osvjedočen je i jedan slučaj da imovinu ostavljaju

⁹ Don Stipan Telešmanić dao je napisati dvije oporuke, jednu 1771., i nadopunu 1772. Prvi dio nadopune nalazi se na listu 243, na kojem se nalazi i prva oporuka, a drugi dio na listu 264. Na listu pod brojem 230 nalazi se potvrda da je don Živan Skoranić primio oporuke od don Stipana Telešmanića.

¹⁰ Oporuka se proteže na nekoliko listova, 344–347.

¹¹ Tj. prenijeti iz jednoga sustava znakova u drugi.

¹² *Ê* ima vrijednost fonema /j/ i /ja/, npr *Matiê* i *Matiêa*.

¹³ O kulturološkom značaju spomenutih glagoljskih oporuka koji, dakako, uključuje i povijesnu dimenziju v. Vigato 2012: 60-70.

i kćeri: *ostavljam za mojom ženom sve moje mojoj hćeri Katarini* (360/1). Međutim, kćeri koje se ne udaju, imaju pravo ostati u očevoj kući, što se oporukom naročito naglašava, a brat je dužan prihvatiti je kao člana obitelji: *ako se ne oda pušćam Mikuli sinu tu istu kuću da sestru komoda sobom* (375/1). Supruge su uvijek apsolutne vlasnice cjelokupne imovine dok su na životu: *da je ona gospodarica dona i madrona* (95/1). Ima slučajeva kada imovinu ostavlja onima koji će se brinuti za oporučitelja za njegova života jer oporučitelji nemaju svoje djece: *ostavljam onomu ki me smarti dohrani* (85/4). U ovom slučaju oporuke se i pišu kako rodbina nakon oporučiteljeve smrti ne bi polagala pravo na imovinu. Slično je i sa svećenicima koji nemaju svoje uže obitelji. Svećenici najčešće glavninu svoje imovine ostavljaju svećenicima: *ostavljan don Šimunu po kuće to jest vas pod gorii od ostaloga* (116/4); ali ponekad i bližoj rodnini: *ova moja polovica od svegada bude momu praneputu Jivanu sinu moga neputa Jivana* (345/5). Dio ostavštine ostavljaju Crkvi: *ostavljam blaženoj Gospi crkvi* (440/2), i bratovštinama: *ostavljam svetomu Sakramentu i braće svete Stošie tarsje ko e u Slatinici malo i sve* (136/1). Po imovini koju su ostavljali u nasljedstvo može se uočiti da su bili zemljoradnici: *Varta* 136/1, *tarsêe*, (95/1); *dimnica*: (136/1),¹⁴ *dolac* (375/1), *ograda* (440/2), *zemla* (440/2), *kavrula*¹⁵ (85/4); odnosno da su posjedovali domaće životinje: *jalovica* (360/1), *čele* 440/2, *vol, krava* (136/1); *goveje* (440/2) *živina* (136/1). Po ostavštini također doznajemo da su bili pomorci: *gajeta* (243/4), ili ribari: *plavi, mriže* (306/1).

Kako bi se preciziralo zemljište koje se ostavlja u nasljedstvo zabilježeni su mnogi toponimi: *Bavka, Debela punta, Garina, Garba, Glavica, Konopljka, Mahove, Marta, Pleter, Stipjlina*¹⁶, *Šetrišće*¹⁷, *Turnac, Turtula, Veliki laz*.

Posvjedočeni su primjeri kada se oporukama ustanovljuju zadužbine (*laši*): *da napunuje laši* 440/2; a te zadužbine se uglavnom odnose na godišnje davanje mise za pokojnike: *ostavljam laš na Svi sveti četvartal čenice i dvanajest mis na hodišćei obed na god 376/2*.

Možemo uočiti kako ostavljanje dijela imovine Crkvi i vjerskim bratovštinama u kojemu uključeni te konstituiranje *laši* kako bi se plaćale mise za njihovu dušu odaje oporučiteljevu religioznost.

Frazeme možemo klasificirati po različitim kriterijima. Tako poznajemo strukturnu¹⁸, sintaktičku¹⁹ i semantičku klasifikaciju. Semantički aspekt bit će nam najzanimljiviji jer obuhvaća frazeološko značenje, način njegova formiranja,

¹⁴ Petar Skok objašnjava da se tako zove svaka pojedina čestica nastala diobom nekadašnjih velikih pašnjaka (v. Skok 1950: 81), i danas *dimnica* na Olibu znači pašnjak, a ne vezuje se uz obradivu površinu. Taj izraz potvrđen je samo na Olibu.

¹⁵ Grozdana Franov-Živković taj izraz smatra toponimom jer transliterirajući dvije glagoljske oporuke s Ista: *Kabrula i K(a)brulica* piše velikim slovom (v. Franov-Živković 2010: 421). Međutim, riječ je o apelativu, (v. Vigato, 2012: 63).

¹⁶ Vjerojatno je riječ o toponimu Stupljina (v. Skračić 1996: 212).

¹⁷ Toponim nepoznat na Silbi. Ne bilježi ga ni Skok (v. Skok 1950), Skračić (v. Skračić 1996), a glasovnim sastavom podsjeća na toponim *Šotorišće*.

¹⁸ Strukturni aspekt bavi se čisto formalnom stranom: opsegom frazema, leksičkim sastavom i određivanjem sintaktički glavne (noseće) komponente.

¹⁹ Sintaktički aspekt odnosi se na uključivanje frazema u rečenično ustrojstvo.

motiviranost, porijeklo frazema (Fink-Arsovski 2002: 8). Kada je riječ o semantičkom aspektu, posebnu pozornost posvetit ćemo kognitivnoj semantici koja u središte analize jezičnih pojavnosti stavlja metaforičke procese, a budući da velika većina frazema izvire iz različitih oblika metafore, upravo je frazeologija pogodna za stvaranje tzv. koncepata. U konceptima se frazemi tematski, odnosno konceptualno grupiraju, dajući nam priliku za analizu taloga na bazi kojih formiramo frazeološko značenje (Fink-Arsovski 2002: 37). Za konceptualni prikaz frazema posebno ističemo pojam semantičkoga taloga jer nam je namjera naglasiti kulturološki aspekt frazema. Dakle, talog je frazemska pozadinska slika, unutarnja slika koja motivira frazeološko značenje. Leksička značenjska komponenta ne odlazi u nepovrat, već zajedno s drugom komponentom tvori sliku koja onda utječe na frazeološko značenje (Turk i Opašić 2008: 19).

Konceptualni pristup frazeologiji značajan je i s toga što se temeljno znanje o pojedinim konceptima organizira u kognitivne modele. Oni obuhvaćaju niz asocijacija povezanih određenim konceptom i ovisni su o kulturnom modelu govornika. Naime, oporučiteljevo znanje o svijetu (skup povezanih podataka koje govornik posjeduje o nekoj pojavnosti) i konceptualna struktura (princip po kojem je to znanje organizirano) nije neki entitet koji postoji sam za sebe, već je to mentalno procesiranje svega što ga okružuje, svih njegovih percepcija i doživljaja (Žic-Fuchs 1991).

Kada je riječ o oporukama spomenutoga razdoblja, pronalazit ćemo fraze proizašle iz tipičnih situacija kao što su imenovanje imovine i nasljednika, vjerodostojnost tog pravnog dokumenta, briga za zagrobni život, zadužbine (*laši*), pravno osiguranje da se oporučiteljeva posljednje volja ispuni, odnosa u obitelji nakon oporučiteljeve smrti, skrbništvo... Te tipične situacije poslužit će nam da frazeme grupiramo u pojedine koncepte.

1. PREPORUKA BOGU

*naĵiprij̄ priporučuem gospodinu Bogu mojuu dušu a telo zemli 304/1
a sada priporučivam dušu moju G(ospod)inu B(og)u i tilo zemli 202/1
priporučujem moju dušu G(ospod)inu B(og)u: a tilo zemli 337/1
razmišlalajajući (sic) da mi je poĵti iz ovoga svit a na drugi za dati razlog
onomu ki me je stvori 344/5*

2. URAČUNLJIVOST

*bolestan u posteli ali zdrav u pameti i u besidi 174/6
nahodeći se u dobroe pameti 85/4
nahodeći se u maloĵ moći a u dobroĵ pameti 116/4
budući u čistoĵ i zdravoĵ pameti 680/3
nahodeći se u dobroj pametia u moći kako je volja Božê 440/2*

3. BLIZINA SMRTI:

poznivajući da mi j poiti od ovoga svita 807/5
kako oće vola Božê 487/5
uno vrime u kome će me sazvati privični 683/3
za dati razlog onomu ki me j stvori 344/5
ne znam ono vrime u komu će me zazvati privični na sud 683/3
uno vrime kada me zazove pri visokin (683/3).

4. NASLJEDNICI

gospodaricu od moga ubošta 360/1
činim milosardje momu sinu 683/1
gospodarica dona i madrona odasvega 95/1

4.1. KRVNO SRODSTVO

reda od svoga moga 174/6
ostavljam moim redom 136v/1
moj redi 174/6
naš zadnji ed od moga oca 683/3:
od našega src(a) 351/4
od njihova sarca 345/5

5. VLASNIŠTVO

5.1. NEPRIKOSNOVENO VLASNIŠTVO:

od moje kese 35/4

5.2. CJELOKUPNO VLASNIŠTVO

oda svega ča se sada prigodi 344/5
oda svega i od naše bašičine 344/5
od sega ča sam i kupi 344/5
vlastita gospodarica pod nebom 683/3
1 sva moja dobra 458/4
vse naše ubošta OMK 151
ovi naši trudi 487/5
mobile i stabile OMK 151

6. ISPUNJENJE OPORUKE

činim pisati moju naredbu koju hoću da bude ispunena 1167/4

7. ZAŠTITA OD OSPORAVANJA

7.1. PRETPOSTAVKA DA ĆE NETKO OSPORITI OPORUKU

*ako bi koji otijo razbititi ovu moju naredbu 264/4,
ako bi ikad koji hoti razbi[ti]...ovo pijsmo 426/4
da ako bi ki hoti razbiti ovi moi tašament 487/5
ki bi ga oti raviriti 347/5
da se ovomu ne mozi suprotstaviti ki mu se drago hoteći 487/5*

7.2. PRETPOSTAVKA DA DUŽNICI NEĆE VRATITI DUGOVE

ako bi bili lini moi dužnici za platiti dug ki su mi dužni da ih svorcaj 351/4

7.3. PROKLETSTVO

*neka se čuva od proklestva i od Boga 347/5
da ga G(ospodi)n Bog ne kastiga 347/5*

7.4. POZIVANJE NA AUTORITETE

da ima êkosti koliko da e učign po ruke nodara publikoga 487/5

7.5. NEMIJEŠANJE RODBINE

ni u zlo ni u dobro 95/1

7.6. DUGOVJEČNOST VALJANOSTI OPORUKE:

*i nena dica nakon dice 351/4
parohiën nakon parohiën 95/1
dokle je kuće i pokućstva 95/1*

8. BRIGA ZA ZAGROBNI ŽIVOT:

8.1. PREPORUKA BOGU

*priporučue dušu Bogu 85/4
pridať dušu bogu semogućemu a tilo zemli 116/4
priporučujen moju dušu u ruke privičn[oga' a tilo materi zemli 683/3*

8.2. DUHOVNE ZADUŽBINE

*činiti dobre uspomene za naše duše 487/5
neka se posli uspomene od moje duše i ostalih naših martvih 683/3
da mi učine milosare duši moj 346/5
za spasene duše moje i za pomoć duš martvih moih 202/1
stavglan im na dušu 264/4*

8.3. MATERIJALNA ZADUŽBINA

guvernati kandela nava 360/1
na njihove spizi 285/1

9. SUGERIRANJE NAČINA ŽIVOTA OPORUČENIKA

9.1. ODNOSI MEĐU UKUĆANIMA

u miru i ljubavi 116/4
kako zapovida Bog 116/4
a dobar mir (ako bi koji otijo razbiti) 264/4

9.2. ODGOJ DJECE

da uče svojuu dicu strahu božjemu i poštenu luskomu 346/5

10. SKRBNIŠTVO

da ju ima daržati sobom 116/4
koj poide od mene hraniti drugih 234/6
koji me hraniše pod moju starost 234/6
da ne poginem proseći 683/3
a da mi čini poštene i da me hrani mene i moju ženu kao svoga oca i svojuu mater 136/2

11. PISAREVA VJERODOSTOJNOST

pisah kako slišah pravo 326/1
po mojoj istinitoj duši 680/3
ki to pisah po dopušćenu parohiëna kako slišah prvo 136 v/1
u viri kako ozgor 351v/4

12. UMRIJETI

primine iz ovoga svita 306/1
priminu od ovoga svita 680/3
uno vrime kada me zazove pri visokin 683/3

13. GROB

gdi pribivaju kosti moih martvih 487/5

14. OPORUČITELJEVA ŽELJA

tako želi duša moja 344/5

15. DUGOVJEČNOST

dali dobri budi žitak 85/4
za moja dobra života 351/4

16. NAREDBA

da se ima činiti kako je zgora pisano 95/1
činin mo[j]e naredbe 376/2
mećem u dušu 346/5

Frazemi grupirani u koncepte otkrivaju nam s jedne strane da su se oporuke pisale po ustaljenoj formi i da su zadovoljavale svoju pravnu svrhu imenovanja nasljednika i raspodjele materijalnih i duhovnih dobara, određivanja skrbništva i garancija da će se njihova zadnja volja poštivati. Također potvrđeni frazemi govore nam da su oporučitelji tražili od svojih nasljednika da moraju ispunjavati i neke obveze. I na kraju, što nije slučaj sa suvremenim oporukama, govoreći pisaru svoju posljednju volju, unosili su i svoje osjećaje, svoj temperament. Jasno su izražavali brigu i strepnju za svoje nasljednike te davali savjete kako će živjeti, čemu će težiti i koji će im biti smisao života. Uporabom upravo tih frazema u važnom trenutku oporučiteljeva života prepoznajemo za koje ideale su živjeli i do kojih spoznaja su dolazili pri kraju svoga životnog puta.

LITERATURA

Cvitanović, Vladislav. 1960. "Prilog proučavanju kulturne povijesti na zadarskim otocima (glagoljica)". *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. VI-VII: 210–237.

Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: Pogled izvana i iznutra*. Zagreb.

Franov-Živković, Grozdana. 2010. "Povijesna demografija Ista i Škarde na temelju glagoljskih matičnih knjiga iz 17. i 18. st. te tabularnih matica iz 19. st.". *Otoci Ist i Škarda*. Zadar: Sveučilište u Zadru – Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije – Ogranak Matice hrvatske u Zadru – Hrvatsko geografsko društvo – Zadar: 395–429.

Hrnjak, Anita. 2009. *Putovanje kroz hrvatsku frazeologiju*. <http://www.suedslavistik-online.de/01/hrnjak.pdf>, str. 197–206.

Kero, Pavao (ur.). 2011. *Pet glagoljskih matica krštenih župe uznesenja BDM na Olibu / 1565-1668*. Zadar: Stalna izložba crkvene umjetnosti.

Starešina, Petar. 1973. "Kolonat na Silbi. U povodu 120. obljetnice otkupa otoka". *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 20: 323–341.

Silić, Josip – Pranjковиć, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika / za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Skok, Petar. 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima / Toponomastička istraživanja*. Zagreb: Jadranski institut – JAZU.

Skračić, Vladimir. 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Split: Književni krug – Ogranak Matice hrvatske u Zadru.

Turk, Marija. 1994. "Naznake o podrijetlu frazema". *Fluminensia*, 61, 1–2: 37–47.

Turk, Marija – Opašić, Maja. 2008. "Supostavna raščlamba frazema". *Fluminensia* 20,1:19–31.

Vigato, Ivica, 2012. "Dvije silbenske glagoljske oporuke". *Otok Silba / prirodno i kulturno dobro*. Zadar: Sveučilište u Zadru: 204–209.

Vigato, Ivica. 2012. "Glagoljske oporuke sa zapadnih otoka zadarske skupine kao pokazatelji kulturoloških pokazatelja kraja". *Zavičajna Baština i održivi razvoj / Zbornik radova*. Split: Književni krug: 60–70.

Žič-Fuchs, Milena. 1991. *Znanje o jeziku i znanje o svijetu / Semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.

SOCIO-HISTORICAL DETERMINATION OF PHRASEME USE IN GLAGOLITIC WILLS FROM THE WESTERN ISLANDS OF THE ZADAR GROUP

This paper examines phrasemes found in Glagolitic wills from 17th and 18th century from the western islands of the Zadar group. Although a phraseme as a set of words acquires a new meaning, the lexical semantic component does not become irretrievable because the semantic picture remains, that is, the background picture that motivates the phraseological meaning. Grouping the phrasemes into concepts, the author wants to fathom the testator's knowledge of the world and its conceptual structure in order to show the cultural and historical aspect of life in the North Dalmatian islands of that period.

KEY WORDS: *Northern Dalmatian Islands, Glagolitic wills, idioms, conceptual classification, cultural and historical aspects.*